

Antični pokop v Pomurju

Pokrajinski muzej Murska Sobota, 15. 10.–30. 11. 1987

kvaliteta izvedbe, što je stvaralo znatnu šarolikost.

Pažnje vrijedan je katalog izložbe, koji ima 168 strana, sa dvojezičnim sinteznim radovima petorice autora, a opremljen je brojnim fotografijama terena i nalaza, crtežima i planovima, te za svako zastupljeno razdoblje – prethistoriju, antika, srednji vek – sa po jednom geografskom kartom s označenim lokalitetima i tekstovima. Nakon uvodne riječi slijedi tekst D. Feletara o geografskim osobinama sjeverozapadne Hrvatske, a potom Z. Marković, M. Šimek, Ž. Demo, V. Sokol i Ž. Tomičić daju historijat istraživanja i kronološki slijed kultura za pojedina razdoblja na ovom području. Tekstovi autora neujednačeni su opsegom, što je isključivo ovisilo o poštivanju, ili bolje rečeno nepoštivanju dogovora. Slijedi popis – prethistorijskih, antičkih i srednjovjekovnih – lokaliteta abecednim redom, sa sažetim informacijama i literaturom dvadesetšestorice autora, o kojima su ovisili ovi podaci kao i datacije. Pri kraju je tiskana Bibliografija I. i II. s popisom kratica upotrebljavane literature, kao i kataloški popis izložaka s najosnovnijim referencama.

Ovaj katalog, u kojem su obrađeni lokaliteti istraživani u posljednjih četrdeset godina, dobar su preduvjet za izradu Arheološke karte sjeverozapadne Hrvatske, koja će – nadamo se uskoro – timskim radom stručnjaka ove regije biti prezentirana stručnoj i široj javnosti.

Dubravka Balen-Letunić

Avtorica: Irena Šavel

Namen in vsebino razstave, ki je bila v lanski pozni jeseni na ogled v murskosoboškem muzeju, najlepše izraža stavek iz uvoda v katalog: „Zato naj bodo gomile s to razstavo deležne vsaj majhne pozornosti z namenom, da se spomini spet obudijo, in z željo, da jih bomo še naprej spoštovali in ohranjali sebi in zanamcem kot dostojanstvene spomenike preteklosti.“

Avtorica razstave Irena Šavel, izrazito agilna in vestna arheologinja, prizadeto reagira na vse probleme in naloge, ki se odpirajo pred kustosom, še posebej v lokalnem muzeju. Ob topografskem delu, kjer se srečuje z ogroženimi arheološkimi ostanki, je nastala ideja o razstavi, ki naj pomaga reševati gomile v Pomurju. Vzrokov za njihovo ogroženost je več, gotovo pa je eden najočitnejših neznanje domačih ljudi. Mogoče je tudi trditi, da je slabo poznavanje krajevnega izročila in zgodovine domačega kraja večje med mladimi, kar kaže na pomanjkljivo zgodovinsko vzgojo. V že tako skrcenem obsegu celotne starejše zgodovine v šolskih učnih programih je minimalen del namenjen najstarejši zgodovini slovenskega ozemlja, popolnoma odsoten je vsakršen poudarek na vrednotah domače tradicije in preteklosti nasploh. Učenje lokalne zgodovine je prepuščeno razgledanosti in presoji posameznega učitelja – mnogi najdejo čas za to. Kljub tem splošno znanim dejstvom je razmeroma malo arheologov, ki verjamejo, da bi lahko arheologija z organizirano ponudbo izobraževanja (poljudna predavanja, članki, didaktične razstave) širila splošno zgodovinsko izobrazbo in arheološko zavest ljudi. Pričujoča razstava je bila primer takega prepričanje in strokovne odgovornosti, ki zasluži resnično pohvalo.

Razstava je bila razdeljena na tri dele, ki so bili predstavljeni v treh prostorih. V prvi sobi so bili prikazani prevodi antične literature; razloženi po klopeh ob stenah so se ponujali v branje – lepa poteza murskosoboške knjižnice, ki je pomagala uresničiti avtoričino zamisel. Morda bi lahko v sobo postavili še nekaj miz s stoli in obiskovalce opogumili, da bi se dalj časa pomudili ob knjigah.

V drugi sobi je bil predstavljen način pokopavanja rimskih naseljencev in

tistih staroselcev, ki so prevzeli rimsko kulturo in vero (iz časa med 1. in 3. stoletjem). Načrte značilnih grobnih konstrukcij, kakršne so bile odkrite v večjem delu Slovenije, so dopolnjevala besedila o rimski zgodovini naših krajev in o rimskem načinu pokopavanja. Poleg teh so vsele fotografije in načrti nekaterih grobov iz severovzhodne Slovenije (torej z domačega področja) in gradivo iz posameznih rimskih grobov iz Ptuja, vse skrbno opremljeno s podnapisi. Tretja soba je bila namenjena glavni razstavnici temi – gomilam v Pomurju. Umetni griči in grički, ki so zaradi oblike velikokrat neskladne z naravno, oblikovanostjo tal, vedno v nevarnosti pred uničenjem. Pridni orači si jih prizadevajo izravnati, vrtičkarji najdejo v njih bogata ležišča plodne zemlje, iskanci zakladov jih puščajo pri miru, kajti zaradi izginjajočega domačega izročila verjetno niti ne vedo več zanje. Nekaj gomil skriva prazgodovinske grobove, večino pa jih je postavilo domače prebivalstvo pod rimsko oblastjo.

Načrte in fotografije gomil ter pripadajočo razlago je spremljalo gradivo iz posameznih gomil v rekonstruiranem naravnem okolju tako, kot je bilo *in situ* odkrito. Posode in drugi pridatki so bili razmeščeni zvesto originalnemu položaju v gomili, sredi resnične prsti in skrbno nanovo pripravljene žganine. Vsak tako predstavljen grob je bilo mogoče primerjati z načrtom-originalom, risbo gomile in podatki o najdišču. Za obiskovalce je bil to gotovo najbolj privlačen in verodostojen del razstave, vreden avtoričinega vloženega truda, ki ga zahteva takšna rekonstrukcija! Velja omeniti, da so bili med razstavljenim gradivom tudi novo odkriti grobovi, ki jih je avtorica izkopala v osemdesetih letih (Čikečka vas).

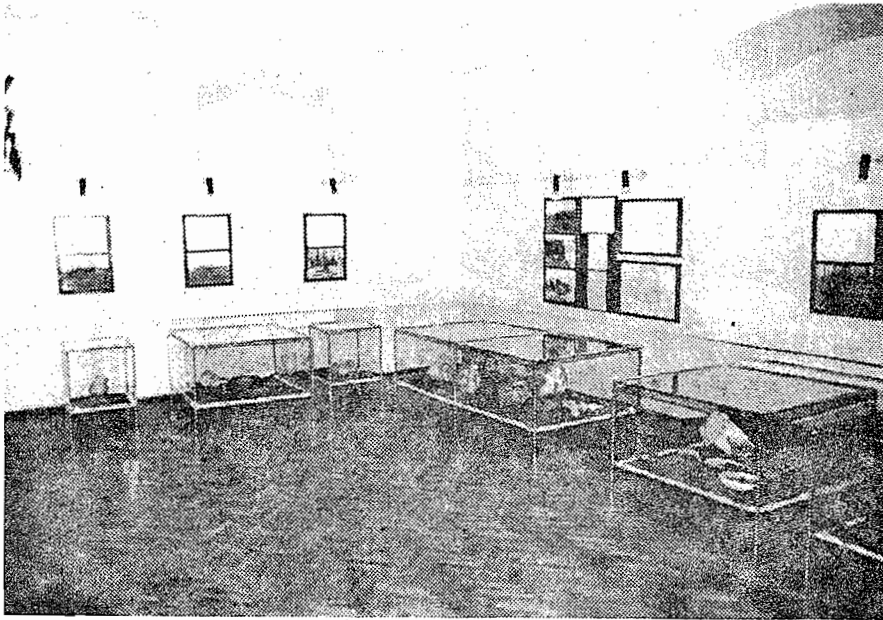
Ob otvoritvi je razstavo spremljal svojevrsten happening, ki je nastal po zamisli avtorice in kolegov, igralcev murskosoboške gledališke skupine. Ob recitacijah antičnih verzov in ustrezni glasbi so prisotni srkali vino in zobali sadeže in plodove, v ta namen izbrane z rimskega jedilnika. Domiselni in vabljivi način, kako premostiti večtisočletno časovno in čustveno razdaljo, ki nas ločuje od tedanjih ljudi, kako približati njihov svet, ki se je veselil in žalo-

val kot današnji, pa vendar smo navajeni gledati nanj le skozi letnice in predmete. Škoda, da se ni kaj podobnega dogajalo ves čas razstave, morda v manjšem obsegu za šolarje ali v obliki vabila „na požirek antičnega vina ob petih“ za odrasle.

V kratkem spremnem katalogu je povzeta tematika razstave, večji del vsebine pa je namenjen gomilam. Te so zbrane tudi v seznamu, že znanem iz strokovne literature, ki je dopolnjen s štirimi nanovo odkritimi gomilami (Dobrovnik, Strehovci, Čikečka vas, Gančani), ki jih je raziskala avtorica.

Opisu razstave bi dodala tudi nekaj kritičnih misli, ki jih sama pogrešam pri podobnem delu, v prepričanju, da bo konstruktivna kritika izboljševala nivo muzejskih razstav in izkristalizirala njihov namen. Zavedam se, da kustosi ustvarjajo razstave v različnih pogojih, odvisnih od mnogoterih dejavnikov, vendar mislim, da so nekatere stvari neodvisne od denarja in od vrste muzeja. Predvsem moramo vedeti, preden začnemo pripravljati razstavo, kakšen je njen namen, in se nato tega namena čimbolj dosledno držati. V našem primeru je razstava hotela opozoriti na gomile, razložiti njihov pomen in jih zavarovati pred uničevanjem. Torej je bila nedvomno namenjena laičnemu občinstvu, ki o arheologiji ne ve dosti oziroma nič, če pomislimo na tiste, ki odvažajo zemljo z gomil. Zato bi lahko bila spremna besedila in kataloški tekst napisana še bolj jasno in s pravo mero strokovnih izrazov. Ti nam dobro služijo v strokovnih člankih, za obiskovalce pa so preskopi, ker skrivajo informacije, znane le arheologom. Razstava bi lahko neposredno opozorila na uničevanje gomil (s primerno veliko fotopovečavo takega dejanja, s citiranimi zapisi iz topografskega dnevnika) in bolj odkrito apelirala za njihovo ohranitev (tudi z navajanjem predvojnega prizadevanja v tem smislu in morebitnim dokaznim gradivom). Skratka namenu in uspešnosti razstave gotovo ne bi škodovalo malo več didaktike, ki se ji v muzejskem delu vse preveč izogibljemo. To velja za vse arheologe, ki se ukvarjamo z razstavami, zato iskreno upam, da moja kritika ne bo zasenčila pohvale in vzpodbude, ki jo avtorica zasluži za nadaljevanje takega dela.

Neva Trampuž Orel

Razstava „Antični pokop v Pomurju“

Detaji z razstave „Antični pokop v Pomurju“